

DOI:

УДК 343.195(045)

С. В. Паламарчук,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-0432-7699>

РОЗВИТОК СУДОЧИНСТВА НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ХХ- ХХІ СТОЛІТТЯХ ТА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ СИСТЕМИ, А ТАКОЖ СУДУ ПРИСЯЖНИХ

Навчально-науковий інститут права ім. Володимира Великого
Міжрегіональна академія управління персоналом
вул. Фрометівська, 2, 03039, Київ, Україна
E-mail: yurist_dop@ukr.net

Метою пропонованого наукового дослідження є аналіз історичного розвитку судочинства і судоустрою в Україні, виникнення та розвиток суду присяжних та визначення сучасних проблем суду присяжних в Україні. Встановлено, що в процесі історичного розвитку системи суду присяжних в Україні відбувалися різноманітні зміни та визначення присяжних. Перш за все слід зазначити, що суд присяжних існував в Російській Імперії і незважаючи на недоліки у їх діяльності це розцінювалося дослідниками демократичним напрямом розвитку у системі судочинства. Після революції 1917 року в Радянському Союзі всі суди припинили свою діяльність. Натомість були створені нові суди, які включали до складу суддівських бригад народних засідателів. У процесі вдосконалення діяльності судів народні засідателі були зрівняні у правах з суддями, проте зазначене питання було досить умовним, адже рівень освіти народних засідателів був низьким, а юристів серед них практично не було. **Методи дослідження:** у роботі використані діалектичний метод пізнання, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, структурно-функціональний, дедуктивний методи та метод наукового прогнозування. **Результати:** у результаті Аналіз розвитку судочинства в Україні встановлено, що зміни, які відбувалися в процесі створення тієї чи іншої моделі судочинства певною мірою відрізнялися від процесів розвитку судочинства в демократичних державах. В Радянському Союзі була зроблена спроба створити певною мірою «народні суди» шляхом формування корпусу народних засідателів, які певною мірою відповідали моделі усіченого суду присяжних, але діяльність народних засідателів зводилася до затвердження рішень професійних суддів. Разом з тим утворення судів присяжних на відміну від судів народних засідателів в Україні відбувалося досить довгий період. Після розпаду Радянського Союзу в Україні ще законодавством були передбачені народні засідателі, які зберігалися до 2016 року, проте вони не відігравали ніякою ролі в судовому процесі. Лише після Революції Гідності та прийняття нового закону «Про судоустрій і статус суддів» народні засідателі були усунуті. **Обговорення:** проте проблема судочинства в Радянському Союзі на початку його існування не тільки стосувалася народних засідателів. Практично одразу після захоплення влади більшовики організовують революційні трибунали, які здійснюють позасудову діяльність, а їхні вироки в більшості випадків передбачали смертну кару. При цьому дії революційних трибуналів не мали ніяких ознак судочинства, Під час розгляду у процес не допускалися захисники, апеляція заборонялася а сам процес відбувався протягом декількох днів. Особливо питання знищення «класового ворога» розвинулося у період правління Сталіна.

Народні засідателі перш за все не мали тих прав, які було передбачено в законодавстві того часу, і вони практично були статистами у судовому процесі. Така форма участі громадян в судовому процесі існувала аж до розпаду Радянського Союзу.

Після отримання незалежності у перших нормативних документах, які визначали структуру судів ще залишалися народні засідателі. При цьому їхня роль також була зведена до статистів. Пізніше у законодавстві України з'являється поняття присяжний, проте воно використовується поряд з поняттям народні засідателі.

І лише після Революції Гідності у новому Законі України зникає поняття народних засідателів а формується поняття присяжний. Проте до сьогодні в Україні не сформовано чіткого поняття присяжний, а особливо не визначено їхній статус та діяльності у судовому процесі.

Ключові слова: *судова система; судді; народні засідателі; присяжні; правовий статус народних засідателів; правовий статус присяжних; реформування судової системи; ефективність судів присяжних в Україні.*

Постановка проблеми та її актуальність.

Подальша демократизація громадянського суспільства, зміни в судовій системі України та судочинстві свідчать, що Україна поступово усуває радянський лад та радянські правовідносини. Аналіз проведений у статті показує, що в Україні вже офіційно відсутні так звані «народні засідателі», які були створені ще після жовтневої революції 1917 року. Досвід їхньої діяльності, який висвітлено показує, що це було в більшості випадків непотрібне формування, яке не впливало на вирішення справ у судах. Після отримання незалежності ще певний період в Україні існувала система народних засідателів, проте у 2016 році вона була повністю ліквідована і на заміну були створені суди присяжних. Разом з тим за період з 2016 року практичне застосування судів присяжних ще не набуло відповідного ефекту. Існують різноманітні проблеми у сфері відбору присяжних, їхньої участі у судовому процесі, їхнього статусу та т. ін.

Тому у статті зроблено певною мірою порівняльний аналіз діяльності народних засідателів та судів присяжних і відповідно запропоновано окремі напрями стосовно подальшого розвитку судів присяжних в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Теоретичною основою даного дослідження є доволі великий спектр наукових і законодавчих джерел. Основними які використовувалися в статті є закони та інші нормативно-правові акти. Зазначеному питанню приділялася увага у публікаціях таких дослідників як: В. Тертишник, В. Канцір, Д Федоров, О. Логвиненко та ряду інших.

Питання історичного розвитку судочинства в Україні, під час перебування України у складі

Радянського Союзу та висвітлення діяльності народних засідателів розглядалися у працях К. Кулинича, М. Дорошко, Т. Лисакової та ряду інших.

Перспективи розвитку суду присяжних та напрями вирішення існуючих проблем розглядалися у наукових дослідженнях С. Банаха, В. Темерецького, Р. Грицаєнка та ряду інших.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У Російській Імперії до революції була вибудована досить чітка система судоустрою та судочинства Судова реформа 1864 року проголосувала такі принципи судоустрою та судової системи в Російській Імперії як: незалежність та незмінність суддів; незалежність суду від адміністрації; у судовому засіданні всі стани, тобто верстви суспільства визнавалися рівними; рівність всіх перед законом; гласність, усність та змагальність процесу; права обвинуваченого на захист та оцінку судом доказів з внутрішнього переконання; розгляд справ у судовому засіданні з присяжними засідателями; вводилася професійна адвокатура [1].

Зазначену систему не можна назвати ідеальною, але присутність такого елемента як присяжні засідателі певною мірою свідчила про окремі демократичні основи судоустрою.

Після жовтневої революції 1917 року вся система судів, яка існувала на території Російської Імперії в тому числі і в Україні була зруйнована. Проте як кожна держава Радянська держава не могла існувати без відповідного апарату примусу та покарання, адже злочини та злочинність продовжувала існування та навіть активно збільшувалась.

Тому в спочатку в окремих республіках а після 1922 року в Радянському Союзі формува-

лися судові органи, які проводили засідання і здійснювали судочинство.

Відмінною рисою від попередньої системи судочинства в перші роки Радянської влади була політична та класова спрямованість суду.

З метою уніфікації радянського судового апарату Радою Народних Комісарів 6 грудня 1917 р. було видано Декрет про суд № 1 [11]. У зазначеному документі вказувалося, що для боротьби проти контрреволюційних сил з метою вжиття заходів захисту від них революції та її завоювань, а також для боротьби з мародерством і розкраданнями саботажом та іншими злочинами створюються революційні трибунали у складі одного голови, а також засідателів, які обираються губернськими чи міськими Радами робочих, солдатських та селянських депутатів.

Як зазначають окремі дослідники зазначений Декрет та наступні інструкції закріпили принципи та норми так званого революційного судочинства, якими стали: обирання суддів та членів слідчих комісій; гласність та публічність судочинства; рівноправність сторін у судовому процесі; допуск захисту на стадії попереднього слідства; колегіальність у вирішенні питань попереднього слідства та судового процесу.

Разом з тим слід зазначити що зазначені принципи відразу після їх проголошення почали порушуватися і в судовій системі Радянського Союзу, аж до його розвалу превалювали принципи підпорядкування суду органам влади та комуністичної партії.

Крім того норми, які були встановлені в Декреті № 1 певною мірою відрізнялися від норм судочинства у демократичних державах. Перш за все захисники допускалися тільки на стадії попереднього слідства, а в кримінальному процесі захисників не було. Це було спрямовано з метою прискорення судового слідства та більш швидкого вирішення справи.

Проте навіть зазначені норми в переважній більшості випадків не дотримувалися. Досить часто судові засідання проводилися таємно, щодо рівноправності сторін мова взагалі не йшла, а захист який мав здійснюватися тільки на попередній стадії судового процесу в більшості випадків не здійснювався, адже хто хотів захищати ворогів народу. Головною метою всього

судочинства в Радянському Союзі аж до смерті Сталіна було знищення політичних ворогів.

Після створення системи революційних трибуналів була підготовлена інструкція щодо діяльності революційних трибуналів, де перераховувалися покарання, які вони могли застосовувати. До таких покарань відносилися: штраф; громадський осуд; позбавлення довіри; примусові роботи; позбавлення волі; виселення з окремих місцевостей чи вигнання з території Російської Республіки; оголошення ворогом народу; конфіскація майна винного. При цьому смертна кара спочатку не входила до покарань, які мали застосовуватися але з 13 червня 1918 р. було прийнято декрет щодо відновлення смертної кари. Проте в позасудовому порядку розстріл вже застосовувався з лютого 1918 р. [3].

Окремо слід зазначити, що були створені також Надзвичайні комісії, які взагалі не проводили ніякого судового процесу, при виявленні ворогів народу та так званих контрреволюційних елементів вони рішеннями керівників надзвичайних комісій визнавалися ворогами народу і в більшості випадків розстрілювалися [4].

Таким чином говорити про якісь демократичні засади судочинства у перші роки Радянської влади практично неможливо. Тим більше, що класик марксизму К. Маркс писав, що для успішного здійснення революції можна повісити своїх супротивників, але не можна здійснювати судовий процес та виносити вирoki. Їх треба знищити як переможених ворогів, але не судити їх як злочинців [5].

Зазначену точку зору активно підтримував В. Ленін. Він закликав постійно збільшувати масштаби репресій проти ворогів радянської влади та розстрілювати їх на місці [6,7].

Слід зазначити, що спочатку вирoki революційних трибуналів не підлягали оскарженню. Оскарження могло здійснюватися лише у разі порушення встановлених форм судочинства чи виявлення ознак явної несправедливості вирoku.

Апеляції відмінялися, але касації дозволялися, проте вони практично не використовувалися.

Діяльність революційних трибуналів припинилася у зв'язку з набранням чинності у 1923 році Положення про Верховний суд Союзу

Радянських Соціалістичних Республік. У тому ж році почав свою діяльність Верховний суд УРСР [7].

Таким чином зазначений період можна назвати періодом певного реформування та спроби демократизації судової системи України. Була встановлена триступенева система судів в Україні: народний суд, окружний суд та Верховний суд.

Проте вже у 1930 році почали створюватися спеціальні позасудові органи так звані «трійки», які не були судовими органами. Вони брали до провадження будь-яку кримінальну справу, проводили самостійно розслідування, розглядали її в прискореному порядку. Участь захисника та його діяльність не дозволялася, вирок який виносили ці органи ніякому оскарженню не підлягав. Понад 80% всіх зазначених справ закінчувався розстрілом [9].

У 1931 році було прийнято нове Положення про судоустрій УРСР. А у 1932 році у зв'язку з відповідними рішеннями влади почалося створення обласних судів, тобто судова система стала поділятися на такі види судів: районний суд, обласний суд, Верховний Суд УРСР.

Якщо розглядати систему учасники народних засідателів в судовій системі СРСР, то початком їхньої діяльності дослідники вважають Декрет № 1 де було сформульовано положення про народних засідателів. Пізніше у всіх нормативних документах стосовно судоустрою та судочинства постійно згадується питання народних засідателів.

Положенням про народні суди кінця 1910-1920-х рр. інституціоналізується нова модель судоустрою (народні суди), що функціонувала до кінця Радянського Союзу. За деякими рисами зазначена система народних засідателів певною мірою відповідала суду присяжних, проте народні засідателі повністю залежали від партійних органів та їх участь була чисто протокольною. За даними дослідників суди з участю народних засідателів виносили виправдовувальні вирок лише у 2 % справ, тоді як в Сполучених Штатах Америки такі вирок за участю присяжних виносили виправдовувальні вирок у близько 40% справ [14].

Сутність народної участі в правосудді виражалася у відправленні судових повноважень колегіальним складом, що включав професійного суддю і народних засідателів, які обиралися населенням за допомогою місцевих органів влади (губернськими виконавчими комітетами, обласними (крайовими) Радами, народних депутатів тощо). При цьому кількість народних засідателів спочатку залежала від складності справи.

У всіх інших кримінальних і цивільних справ народний суд діяв у складі постійного народного судді та двох чергових народних засідателів. Положення 1922 р. встановило одноманітність у діяльності народних судів міст і районів у одноосібному складі народного судді з безперечних проваджень і за участю двох народних засідателів під час розгляду всіх кримінальних та цивільних справ.

Радянські дослідники характеризуючи діяльність судів з участю народних засідателів, постійно акцентували увагу, що останні є повноправними суддями. Це підтверджується на їх думку, основними процесуальними законами СРСР, за якими під час виконання своїх обов'язків у суді народні засідателі користуються всіма правами судді. При цьому до кандидатів на роль засідателів не пред'являлося жодних кваліфікаційних вимог, у тому числі в частині освітнього цензу.

Говорячи про особливості радянського правосуддя за участю народних засідателів, не можна стверджувати про новизну такого підходу до судочинства, оскільки прообразом моделі змішаного суду традиційно вважають суди шеффенів, затверджені ще за часів Середньовіччя Карлом Великим у період 770—780 років. які отримали широке поширення в деяких німецьких державах або їх частинах (Баден, Бремен, Вюртемберг, Гамбург, Ганновер, Ольденбург, Пруссія, Саксонія та т. ін.) в середині XIX століття.

В кінці 50-х років минулого сторіччя стан народних засідателів в принципі не зазнав суттєвих змін. У судових засіданнях разом з професійним суддею обов'язково мали брати участь два народні засідателі.

Слід підкреслити, що незмінним залишилися і статус народних засідателів. Вони відповідно до законодавства були зрівняні в правах з професійними суддями. Зазначене положення було закріплено у «Основах законодавства про судоустрій Союзу РСР, союзних та автономних республік», які було прийнято у 1958 році [13]. Було визначено, що народні засідателі під час виконання своїх обов'язків у суді користуються всіма правами судді.

В Конституції СРСР [14] та Конституція УРСР [15] також визначили, що «Народні засідателі при здійсненні правосуддя користуються всіма правами судді». У 1980 році зазначена правова норма була включена до Закону УРСР «Про судоустрій».

Після отримання незалежності перший Закон України «Про судоустрій України» визначав одночасно участь у судовому процесі як народних засідателів так і присяжних [16]. При цьому в Законі України не було зроблено диференціації між цими категоріями учасників судового процесу. З іншого боку вже не було норми про те, що присяжні є рівні з суддею, як це було у попередньому законодавстві. У 2010 році був прийнятий новий Закон України в якому були об'єднані два закони про судоустрій і статус суддів [17]. Зазначений закон також вже не визначав народних засідателів рівними суддям. Не було також сформульовано положення про присяжних. Вони ніби були народними засідателями але їх було більше. Разом з тим судді в переважній більшості не користувалися ні порадами народних засідателів ні присяжних.

Останній Закон України «Про судоустрій і статус суддів» який був прийнятий у 2016 році вже виключив поняття народних засідателів і чітко визначив, що у судовому процесі беруть участь присяжні. Разом з тим формулювання у законі про статус присяжного є дещо невизначена [18].

На сьогодні існує також ряд проблем стосовно формування корпусу присяжних. Законодавством передбачено, що списки присяжних формують місцеві органи влади, який затверджується також органами місцевої влади. Проте існують пропозиції щодо виборів присяжних громадянами, які проживають на певній тери-

торії. Таким чином може бути підвищена відповідальність осіб, які обрані присяжними та відповідне ставлення до виконання своїх обов'язків в судах [19, 20].

Список присяжних створюється на термін до трьох років, але переглядається у зв'язку з необхідними замінами. Дослідники пропонують одразу призначати більшу кількість присяжних в разі необхідності швидкої заміни.

Найбільші нарікання дослідників викликає питання статусу та прав присяжних. Він має бути чітко визначений. В тому порядку, який він визначений в законодавстві присяжні в більшості випадків стають додатком для професійних суддів.

Висновки. 1 Аналіз розвитку судочинства в Україні показує, що змін, які відбувалися в процесі створення тієї чи іншої моделі судочинства відбувався різними шляхами. В Радянському Союзі була зроблена спроба створити певною мірою «народні суди» шляхом формування корпусу народних засідателів, які певною мірою відповідали моделі усиченого суду присяжних, але діяльність народних засідателів зводилася до затвердження рішень професійних суддів.

2. Створення судів присяжних на відміну від судів народних засідателів в Україні відбувалося досить довгий період. Після розпаду Радянського Союзу в Україні ще законодавством були передбачені народні засідателі, які зберігалися до 2016 року, проте вони не відігравали ніякою ролі в судовому процесі. Лише після Революції Гідності та прийняття нового закону «Про судоустрій і статус суддів» народні засідателі були усунуті.

3. Сучасний стан діяльності судів присяжних в Україні має багато проблем. Законодавством передбачено формування списків присяжних органами місцевої влади, проте дослідники пропонують проводити вибори присяжних громадянами, що певною мірою підвищувало б відповідальність та більш зважений підхід присяжних до виконання своїх обов'язків.

4. Проблемним є також визначаються статусу присяжних, адже немає чіткого законодавчого визначення, чи присяжні самі вирішують справу і після визнання в кримінальному провадженні винною чи невинною суддя вже приймає

відповідне рішення стосовно покарання, або присяжні знову перетворюються у придаток діяльності професійних суддів.

Література

1. Кулинич К.С. Судова система Російської імперії напередодні реформи 1864 року *Науковий вісник УжНУ Серія: Право* Випуск 21 Частина II Том 3, 2013.

2. Баберовскі Й. Червоний терор. Історія сталінізму. Баберовскі Йорг; пер. з нім.: Маєвський О. - Київ: К.І.С., 2007. – 248 с.

3. Дорошко М.С. Органи ВУЧК–ГПУ–НКВД у здійсненні контролю над компартійно-державною номенклатурою УСРР у 1920–1930-ті роки. Дорошко М.С. З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. - № 1 (20). - Київ: Міжнародний Благодійний фонд, Видавництво «СФЕРА», 2003. - с. 50-59.

4. Маркс К., Енгельс Ф. Вибрані твори у 9 томах. Політвидав України – 524 с.

5. Аваков А. Ленін з нами - Харків: *Золоті сторінки*, 2008. 100 с.

6. Потильчак Б.О. Радянський суд і правосуддя другої половини 1930-х – середини 1940-х рр.: рецепція в сучасній російській історично-правовій науці *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2014 *Серія ПРАВО*. Випуск 28. Том 1.

7. Історія Верховного суду України URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/DCEF80B885A1C8B8C225812F002DA85E](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/DCEF80B885A1C8B8C225812F002DA85E).

8. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ-ХХ ст.: Історичні нариси. Архієрейський Д.В., Бажан О.Г., Бикова Т.Б. та ін.; відп.ред.: Смолій В.А. / НАН України; Інститут історії України. - Київ: *Наукова думка*, 2002. – 950 с.

9. Кримінальний кодекс Української РСР. Науково-практичний коментар. Видавництво політичної літератури України Київ 1969 – 542 с.

10. Кульгавець Х.Ю. Система і функції радянських каральних органів РСФСР та УРСР у період їх формування. *Південноукраїнський правничий часопис* 2-2015.

11. Декрети про суд URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BA>

[%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D1%81%D1%83%D0%B4](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D1%81%D1%83%D0%B4).

12. Суд присяжних vs народні засідателі URL: <https://ccl.org.ua/news/sud-prysyazhnyh-vs-narodni-zasidateli/>.

13. Про затвердження основ законодавства про судоустрій Союзу РСР, союзних і автономних республік. Закон СРСР від 28 груд. 1958 року URL: <http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16075.htm>.

14. Конституція (основний закон) Союзу Радянських Соціалістичних Республік від 07.10.77 <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001400-77#Text>.

15. Конституція (Основний закон) України прийнята 20 квіт. 1978 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text>.

16. Про судоустрій України: Закон України від 7 лют. 2002 року № 3018-III *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, N 27-28, ст. 180.

17. Про судоустрій і статус суддів Закон України від 7 лип. 2010 року № 2453-VI *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 41-42, № 43, № 44-45, ст. 529.

18. Про судоустрій і статус суддів Закон України від 2 черв. 2016 року № 1402-VIII *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст. 545.

19. Логвиненко А.О. Суд присяжних в Україні: проблеми теорії та практики. *Юридичний вісник НАУ* № 1 (46), 2018 С. 177-180.

20. Тертишник В.М. Суд присяжних: суть ідеї та її мімікрія при формуванні кримінального судочинства України. Тертишник В.М., Солнишкіна Н.С. // *Право і суспільство*. - 2012. - № 3.-С. 221-224.

References

1. Kulynych K.S. The judicial system of the Russian Empire on the eve of the reform of 1864 *Scientific Bulletin of UzhNU Series: Law Issue* 21 Part II Volume 3 – 2013.

2. Baberovsky J. Red terror. History of Stalinism Baberovsky Jörg; trans. with him: Majevskiy O. - Kyiv: K.I.S., 2007. – 248 с.

3. Doroshko M.S. Bodies of the VUCHK–GPU–NKVD in the exercise of control over the

Communist Party-state nomenclature of the USSR in the 1920s–1930s. / Doroshko M.S. // From the archives of the VUCHK-GPU-NKVD-KGB. - № 1 (20). - Kyiv: International Charitable Fund Publishing House "SPHERA", 2003. - p. 50-59.

4. Marks K., Engels F. Selected works in 9 volumes. Polityvydav of Ukraine – 524 p.

5. Avakov A. Lenin with us - Kharkiv: *Golden Pages*, 2008. 100 p.

6. Potylchak B.O. Soviet court and justice of the second half of the 1930s - mid-1940s: reception in modern Russian historical and legal science *Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University*, 2014 *Law Series. Issue 28. Volume 1*.

7. History of the Supreme Court of Ukraine URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/DCEF80B885A1C8B8C225812F002DA85E](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/DCEF80B885A1C8B8C225812F002DA85E).

8. Political terror and terrorism in Ukraine. XIX-XX centuries: Historical Essays. Arkhiereyskiy D.V., Bazhan O.G., Bykova T.B., etc.; editor-in-chief: Smolii V.A. / NAS of Ukraine; Institute of History of Ukraine. - Kyiv: *Naukova dumka*, 2002. – 950 p.

9. Criminal Code of the Ukrainian SSR. Scientific and practical commentary. Publishing house of political literature of Ukraine Kyiv 1969 – 542 p.

10. Kulhavets X.Yu. The system and functions of the Soviet penal bodies of the RSFSR and Ukrainian SSR during their formation *South Ukrainian legal journal* 2-2015.

11. Decrees on court URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D1%81%D1%83%D0%B4.

12. Jury court vs people's assessors URL: <https://ccl.org.ua/news/sud-prysyazhnyh-vs-narodni-zasidateli/>.

13. On the approval of the foundations of the legislation on the judicial system of the USSR, union and autonomous republics. Law of the USSR of Dec. 28, 1958. URL: <http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSR/data04/tex16075.htm>.

14. Constitution (fundamental law) of the Union of Soviet Socialist Republics dated 07.10.77. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/n000140-0-77#Text>.

15. The Constitution (Fundamental Law) of Ukraine adopted on Apr. 20, 1978. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text>.

16. On the judicial system of Ukraine: Law of Ukraine dated Feb. 7, 2002 No. 3018-III *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 2002, N 27-28, Article 180.

17. On the judiciary and the status of judges Law of Ukraine dated Jul. 7, 2010 No. 2453-VI *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 2010, No. 41-42, No. 43, No. 44-45, Article 529

18. On the judiciary and the status of judges Law of Ukraine dated Jun. 2, 2016 No. 1402-VIII *Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)*, 2016, No. 31, Article 545

19. Logvinenko A.O. Jury trial in Ukraine: problems of theory and practice. *Legal Bulletin of NAU № 1 (46)*, 2018 P. 177-180

20. Tertyshnyk V.M. Jury court: the essence of the idea and its mimicry in the formation of the criminal justice system of Ukraine Tertyshnik V.M., Solnyshkina N.S. *Law and society*. - 2012. - No. 3.-S. 221-224.

THE DEVELOPMENT OF THE JUDICIARY ON THE TERRITORY OF UKRAINE IN THE 20TH-21ST CENTURIES AND THE FORMATION OF A MODERN DEMOCRATIC SYSTEM, AS WELL AS A JURY TRIAL

Scientific Institute of Law named after Volodymyr Veliky
Interregional Academy of Personnel Management
str. Frometivska 2, 03039, Kyiv, Ukraine
E-mail: jurist_dop@ukr.net

*The purpose of the proposed scientific research is the analysis of the historical development of the judiciary and the judicial system in Ukraine, the emergence and development of the jury trial and the identification of modern problems of the jury trial in Ukraine. It was established that in the course of the historical development of the jury system in Ukraine, various changes and definitions of jurors took place. First of all, it should be noted that the jury court existed in the Russian Empire and despite the shortcomings in their activity, researchers considered it a democratic direction of development in the judicial system. After the revolution of 1917 in the Soviet Union, all courts ceased their activities. Instead, new courts were created, which included people's assessors in the judicial teams. In the process of improving the activity of the courts, people's assessors were equalized in rights with judges, but the mentioned issue was rather conditional, because the level of education of people's assessors was low, and there were practically no lawyers among them. **Research methods:** the dialectical method of cognition, general scientific and special research methods are used in the work. In particular, structural-functional, deductive methods and the method of scientific forecasting. **Results** as a result of the analysis of the development of the judiciary in Ukraine, it was established that the changes that took place in the process of creating one or another model of the judiciary differed to some extent from the processes of the development of the judiciary in democratic states. In the Soviet Union, an attempt was made to create to a certain extent "people's courts" by forming a corps of people's assessors, which to some extent corresponded to the model of a shortened jury trial, but the activity of people's assessors was limited to approving the decisions of professional judges. At the same time, the formation of jury courts, unlike the courts of people's assessors, took place in Ukraine for a long time. After the collapse of the Soviet Union, people's assessors were still provided for by law in Ukraine until 2016, but they did not play any role in the judicial process. Only after the Revolution of Dignity and the adoption of the new law "On the Judiciary and the Status of Judges" were people's assessors removed. **Discussion:** however, the problem of the judiciary in the Soviet Union at the beginning of its existence did not only concern people's assessors. Almost immediately after seizing power, the Bolsheviks organized revolutionary tribunals that carried out extrajudicial activities, and their sentences in most cases included the death penalty. At the same time, the actions of the revolutionary tribunals did not have any signs of a judicial process. During the trial, defense lawyers were not allowed into the process, appeals were prohibited, and the process itself took place over several days. Especially the issue of destroying the "class enemy" developed during Stalin's rule.*

First of all, people's assessors did not have the rights that were provided for in the legislation of that time, and they were practically extras in the judicial process. This form of citizen participation in the judicial process existed until the collapse of the Soviet Union.

After gaining independence, people's assessors still remained in the first normative documents that determined the structure of the courts. At the same time, their role was also reduced to extras. Later, the concept of juror appears in the legislation of Ukraine, but it is used together with the concept of people's assessors.

And only after the Revolution of Dignity in the new Law of Ukraine, the concept of people's assessors disappears and the concept of a juror is formed. However, until today in Ukraine, a clear concept of a juror has not been formed, and in particular, their status and activity in the judicial process has not been defined.

Key words: *judicial system; judges; people's assessors; jurors; legal status of people's assessors; legal status of jurors; reform of the judicial system; efficiency of jury trials in Ukraine.*

Стаття надійшла до редакції 18.05.2024